

Наставно научно већу
Филозофског факултета

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета бр. 299/1-13-1-01 од 14.10.2015.године, именована сам за рецензента рукописа монографије под насловом *Intercultural competence*, ауторке др Нине Лазаревић, доцента Филозофског факултета у Нишу. Након анализе рукописа, задовољство ми је да Наставно-научном већу поднесем следећу

РЕЦЕНЗИЈУ

Рукописа монографије *Intercultural competence*

др Нине Лазаревић

Монографија *Intercultural competence* посвећена је веома актуелној теми развијања интеркултурне компетенције, неопходне за многе области савременог живота и рада, а посебно значајне у контексту образовања и развијања професионалних компетенција у оквиру високог образовања. Монографија је заснована на докторској тези ауторке одбрањеној 2013. године, под насловом *Intercultural competence as the aspect of communicative competence in the tertiary level English language students*, и приказује обимно емпиријско истраживање смештено у теоријски оквир који обухвата појам културе, појам интеркултурне компетенције, као и више савремених теоријских модела културе и интеркултурне компетенције. Рукопис садржи 11 графичких приказа резултата, и укупно 38 табела, уз још четири табеле у два додатка (Appendix 1, 2). Списак цитираних извора и референци садржи импресивних 367 јединица.

У уводном поглављу ауторка представља значај теме којом се бави, предмет и циљ истраживања, као и главна полазишна питања на којима је истраживање засновано, и даје дефиницију најрелевантнијих појмова. Друго поглавље представља теоријски оквир рада, и подељено је на неколико одељака. Поред најзначајнијих дефиниција културе, ауторка представља и релевантна схватања културне компетенције, и културне свести (*cultural awareness*), и најрелевантније теоријске моделе културе: модел леденог брега (*the iceberg theory*), Холов модел тријаде (*Hall's triad of culture*), Хофстедов модел (*Hofstede's onion layers model*), Тромпенарсов и Хамден-Тарнеров модел културних слојева (*Trompenaars and Hampden-Turner's layers of culture*), и модел Спенсер-Оути (*Spencer-Oatey's model*). Затим, будући да се фокусира на образовни контекст и улогу културне компетенције у настави и учењу страних језика, ауторка анализира улогу културе у настави језика, однос језика и културе, као и појам комуникативне компетенције у примењеној лингвистици и методичко-педагошким приступима, и развој појма интеркултурне компетенције. Ауторка даје веома исцрпну слику схватања најрелевантнијих аутора који су допринели укључивању лингвопрагматичке и социокултурне компоененте у дефинисање исходишних компетенција у настави страних језика током 20. века па до данас (*Hymes, Wiemann, Canale and Swain, van Ek, Celce-Murcia*), као и схватања на којима је заснован Заједнички европски референтни оквир за језике (*Common European Framework of Reference*).

У следећем одељку, представљен је развој појма интеркултурне компетенције од основних идеја Е.Т. Хола (*E.T. Hall*), кроз чак седамнаест савремених теоријских модела интеркултурне компетенције (*Ruben; Brislin, Landis and Brandt; Bennett; Beamer; Hofstede; Trompenaars and Hampden-Turner, Hamilton, Richardson and Shuford; Gudykunst, Ting-Toomey, Fantini, Byram, Risager, Piage, Kramer, Friedman and Berthoin Antal; Deardorff*). Посебну пажњу ауторка поклања развијању интеркултурне компетенције у настави енглеског као страног језика, и проблемима и изазовима које, како за наставнике тако и за ученике, уводи постављање овако сложеног циља. Она нуди и детаљан преглед наставних техника за развијање интеркултурне компетенције, као што су критични инциденти, културни, капсуле културе, кластери културе, драмске технике, симулације и културни асимилатори. Већ само ово поглавље, које даје до сада најдетаљнији приказ развоја и теоријске дефиниције појма интеркултурне компетенције, али и конкретних апликативних наставних техника, представља изузетно значајан допринос истраживању и промоцији појма интеркултурне компетенције, који је у нашим условима још увек недовољно прихваћен у теорији и наставној пракси. Поглавље се завршава прегледом и анализом досадашњих истраживања развоја интеркултурне компетенције у настави страног језика, уз посебан осврт на она истраживања која су се бавила ефикасношћу наставних техника, а посебно културним асимилаторима.

Треће поглавље монографије такође представља важан допринос истраживањима у овој области, јер ауторка даје веома детаљну аргументацију значаја примене сложене методологије – комбинованог квантитативног и квалитативног метода, коју захтева управо сложеност самог појма интеркултурне компетенције. Она затим подробно описује комбиновани приступ примењен у свом емпиријском истраживању, најпре у квантитативној а затим и у квалитативној фази: избор испитаника, инструмената и процедура за анализу квантитативних и квалитативних података. Квантитативном фазом истраживања обухваћено је укупно 335 студената са десет различитих студијских програма основних студија у пољу друштвено-хуманистичких наука, са циљем да се упореде исказани ставови и компетенције између студената страних филологија и студената других дисциплина. Инструмент је био комбиновани упитник заснован на стандардним упитницима коришћеним у више ранијих истраживања, и делимично прилагођен потребама овог истраживања. Анализа је обухватила низ стандардних статистичких процедура за обраду података. У квалитативном делу истраживања, подаци су сакупљени кроз дванаест дубинских полуструктурираних интервјуа са учесницима, са циљем да се стекне увид у њихове ставове, вредности и личне перспективе. Посебан део интервјуа састојао се од критичних инцидената из културног асимилатора и од испитаника је захтевао да дају своју интерпретацију културних неспоразума, односно, да објасне и интерпретирају интеркултурне инциденте (од 7 до 12 инцидената у сваком интервјуу). Корпус снимљених интервјуа састојао се од око 420 минута материјала, који је транскрибован, уз бележење најрелевантнијих прозодијских и невербалних елемената тамо где су били значајни (CAQDAS program Atlas.ti). Квалитативна анализа садржаја спроведена је са циљем да идентификује категорије и теме од значаја за развој интеркултурне компетенције.

У четвртом поглављу представљени су резултати истраживања, најпре за квантитативни, а затим за квалитативни део истраживања. Ауторка посебну пажњу овде поклања

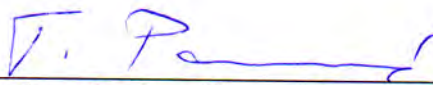
представљању најзначајнијих категорија, атрибуција, и фаза у критичким инцидентима. У петом поглављу, кроз дискусију и интерпретацију резултата, наглашени су најзначајнији аспекти емпиријских резултата, као што је, првенствено, разлика између отворено прокламованих ставова у квантитативном испитивању и имплицитних ставова на којима се заснивају атрибуције и интерпретације у квалитативном делу испитивања, као и сложени утицај читавог спектра различитих фактора који имају утицаја на комуникацију у интеркултурном контексту. Ауторка сумира своје закључке кроз неколико аспеката компетенције потребне за успешну реализацију интеркултурне комуникације.

У закључном поглављу, поред сумираних општих закључака изведених на основу емпиријског истраживања, приказана су и важна питања која је неопходно даље истраживати. Ауторка истиче да су резултати овог истраживања у највећој мери у складу са онима што је утврђено релевантним претходним истраживањима (Byram 1997, Korhonen 2004, Kramsch 1982, Planken et al. 2004, Robinson-Stuart & Nocon 1996), као и да се показало да је при испитивању проблема комплексних и вишеслојних као што је развијање интеркултурне компетенције изузетно важно применити једнако сложен и вишеслојан приступ, односно комбиновани метод. Док је квантитативно испитивање показало релативно висок ниво интеркултурне осетљивости код студената, односно релативно висок ниво глобалне перспективе, квалитативно испитивање показало је знатно сложенију слику – испитаници су били склони стереотипима, неоснованим атрибуцијама, па чак и предрасудама, што указује на низак ниво интеркултурне компетенције. Значајна је и чињеница да је истраживање показало веома малу разлику између студената англистике и других дисциплина, као и веома мали утицај боравка у иностранству, што, како ауторка истиче, показује да се на развијању интеркултурне компетенције мора радити, и да она не долази као природна последица нити учења страног језика, чак ни на највишем нивоу, нити самог боравка у другим културама, бар у ограниченом обиму који је студентима доступан.

Интеркултурна компетенција данас је и званично део курикулума у настави страних језика, а да заправо није јасно дефинисан начин на који би развијање ове компетенције требало реализовати у пракси. Ова монографија поред веома подробног и јасног теоријског описа интеркултурне компетенције и емпиријских увида који указују на изузетну сложеност ове компетенције чак и на највишем нивоу образовања, нуди и веома практичне и у настави директно применљиве технике. Стога она представља драгоцен допринос и научном истраживању интеркултурне компетенције али, што је једнако значајно, и методичкој пракси, јер може бити врло корисна и наставницима-практичарима. Предложени рукопис монографије представља прву овако обимну, темељну и сјајно теоријски утемељену студију у овој области у нашим условима, и свакако ће бити значајан извор свима који ће се бавити истраживањем интеркултурне компетенције.

Стога рукопис монографије *Intercultural competence* ауторке др Нине Лазаревић свесрдно препоручујем за штампу.

У Нишу,
16. 11. 2015.

Проф. др Татјана Пауновић